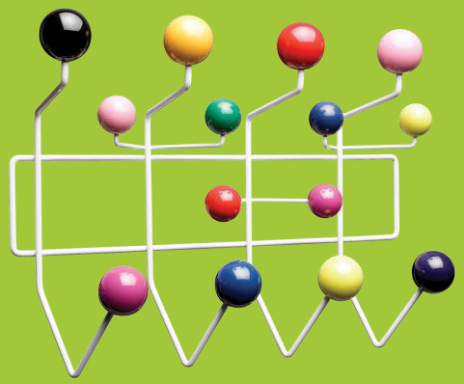
KU LEUVEN

HIVA

ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

Modernisering van het secundair onderwijs in Vlaanderen

Ides Nicaise
KU Leuven (HIVA / PPW)

Design Charles & Ray Eames - Hang it all © Vitra

Commissie Onderwijs
Parlement Duitstalige Gemeenschap
7/1/2016

Een gewijzigde context

SO van jaren 1950-60

- Select publiek
- Industriële samenleving
- Rechtlijnige loopbanen
- Witte samenleving
- Democratisering

SO van vandaag

- Alle jongeren
- Kennisdiensten, spitstechnologie
- Turbulente loopbanen
- Superdiversiteit
- Conflict

KU LEUVEN HIVA
ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

De hervorming in een notendop

- Brede eerste graad: gemeenschappelijk curriculum
- Nadien hergroepering studierichtingen in belangstellingsgebieden…
  - Techniek & wetenschap
  - Welzijn & maatschappij
  - Economie en organisatie
  - Taal & cultuur
  - Kunst en creatie

  …in plaats van onderwijsvormen (ASO / TSO / KSO / BSO)
- Meer ‘tweerichtingsverkeer’ tussen doorstromingsgerichte en arbeidsmarktgerichte studierichtingen
- …

Deel 1

Nicaise et al. (2014); Lavrijsen & Nicaise (2015)

WAAROM HERVORMEN ?

KU LEUVEN H:VA
ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

Huidig systeem: voortijdige oriëntering ('vroege tracking'), gekoppeld aan ongelijke waardering van onderwijsvormen

- Kinderen hebben geen benul van studierichtingen en beroepenvelden => ouders en leerkrachten beslissen voor hen
  - Ouders kiezen voor (minstens) statusbehoud => minder ambitieuze keuze in lagere sociale milieus
  - Leerkrachten adviseren op basis van prestaties en studiehouding (i.f.v. vorming van homogene subgroepen), niet op basis van belangstelling of talenten
- Invloed van sociale afkomst op studieoriëntering blijft duidelijk ook na correctie voor studieresultaten in basisonderwijs

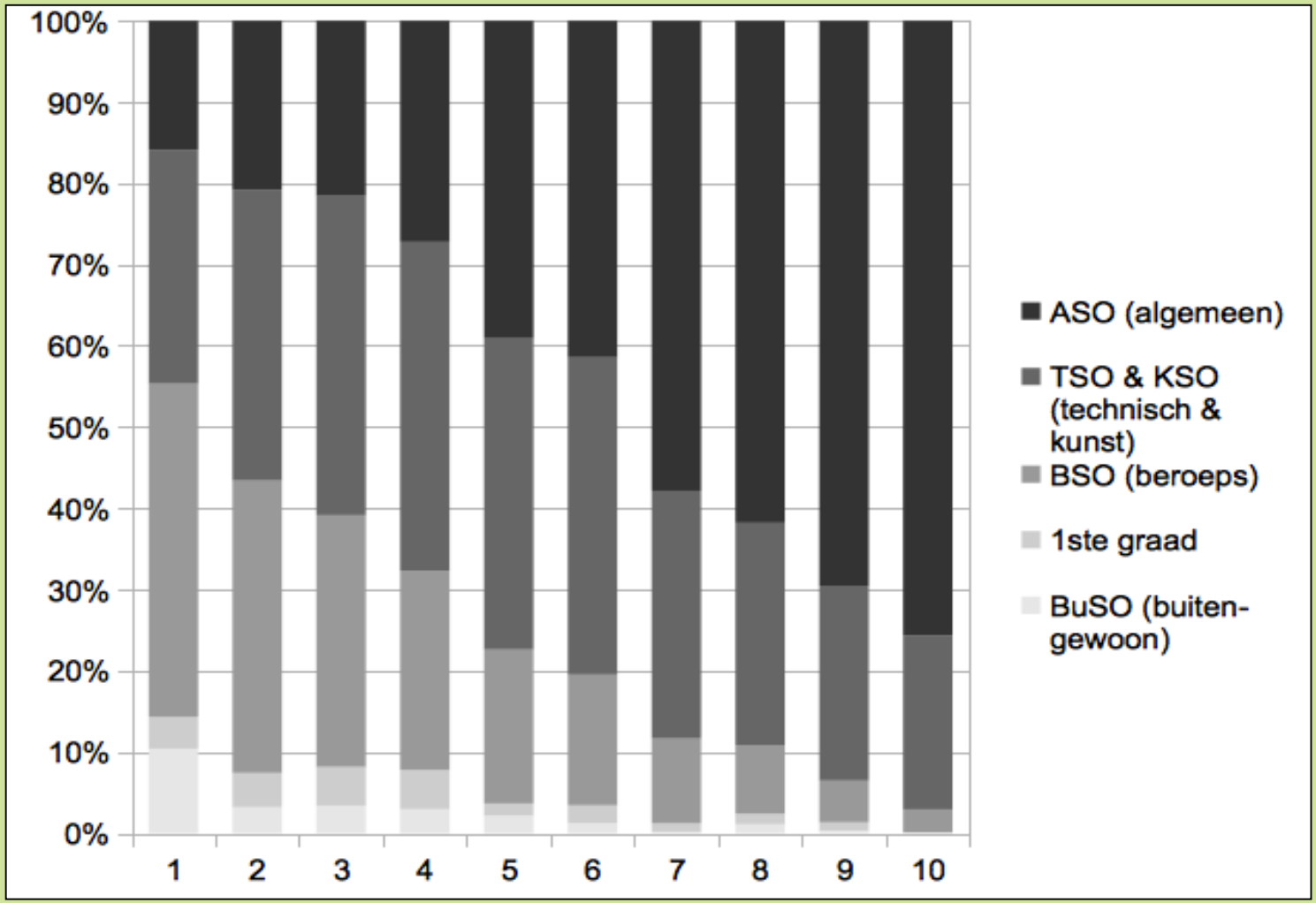
Gevolg 1: tekorten aan STEM-afgestudeerden (Ardies & Boeve-De Pauw)

"In Vlaanderen studeren jaarlijks onvoldoende jongeren af met diploma's op gebied van exacte wetenschappen, toegepaste wetenschappen, ICT en techniek (STEM). De komende jaren zal deze problematiek zich nog scherper stellen door het toenemend aantal technici, ingenieurs en wetenschappers dat met pensioen gaat en zal moeten vervangen worden. Deze problematiek belemmert de economische groei en de verdere ontwikkeling van de kennismaatschappij in Vlaanderen."

(van den Berghe & De Martelaere, 'Kiezen voor STEM', VRWI, 2012)

Gevolg 2: sociale vertekening in studieoriëntering

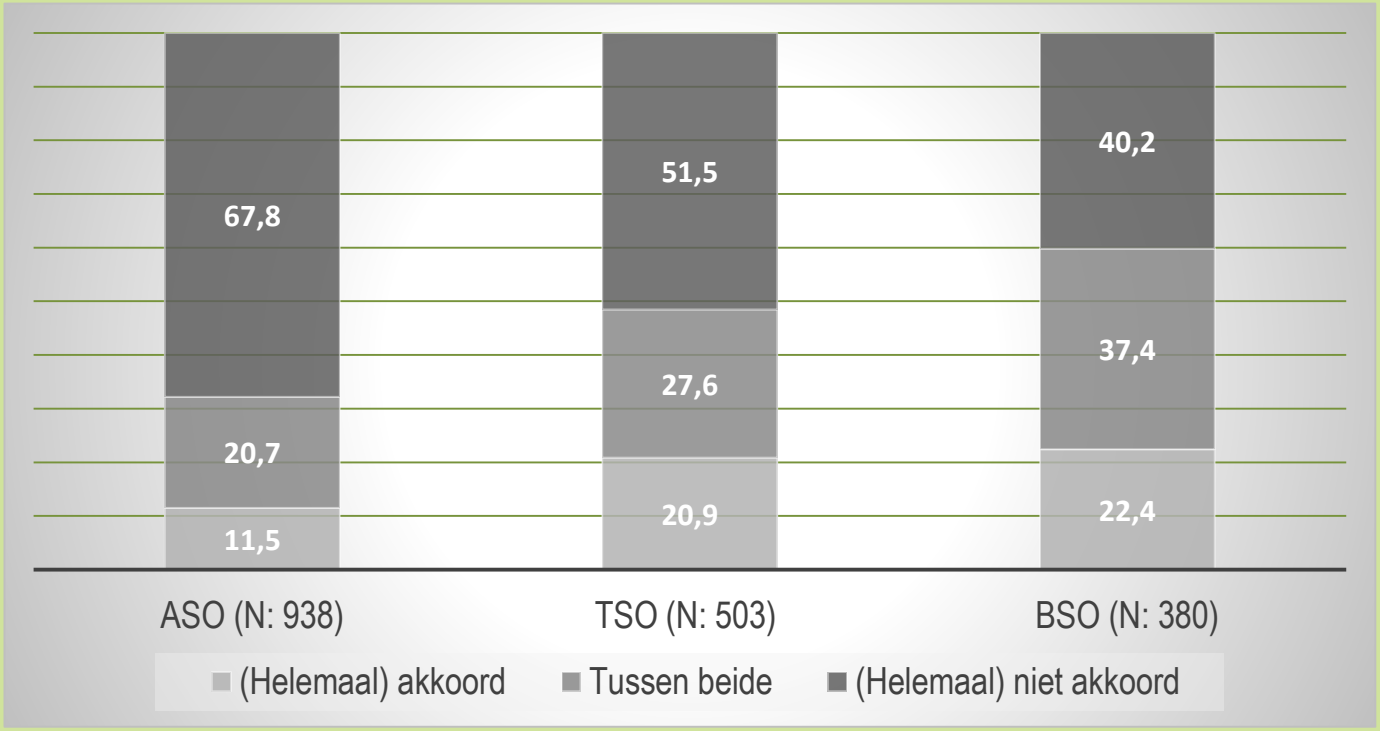
Studieoriëntering naar socio-economisch deciel

Bron: Hirtt, 2014

Gevolg 3: traumatisch verloop van heroriëntering

- Data: ICCS (burgerschapsopvoeding)
- Gepercipieerde neerbuigendheid omtrent mijn studiekeuze

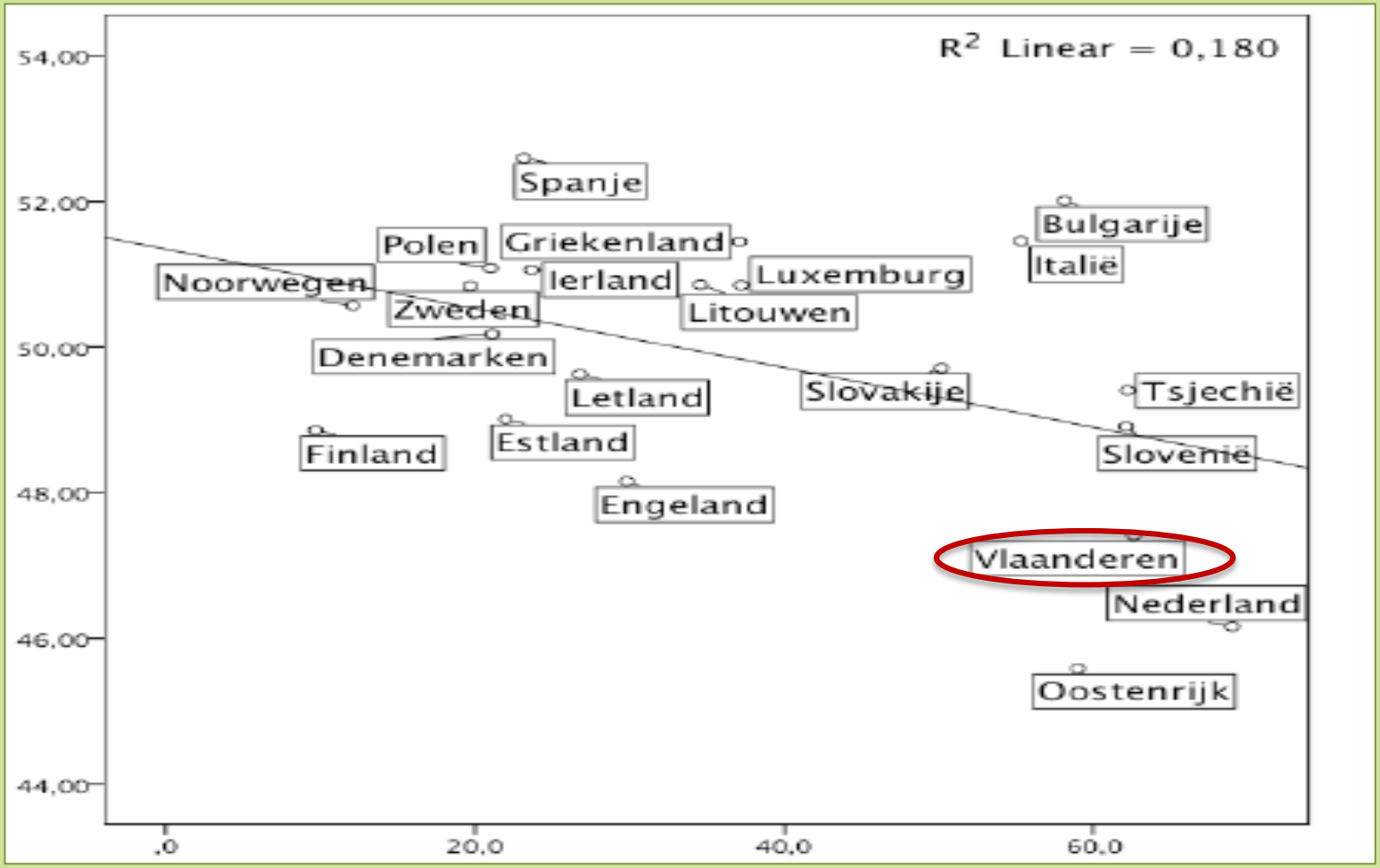

- Sterker demotie-gevoel naarmate moeder hoger geschoold is, een meer 'accidentele' loopbaan achter de rug heeft en B-attesten heeft gekregen

Gevolg 4: aantasting van democratische burgerschaps-attitudes bij jongeren (Kavadias)

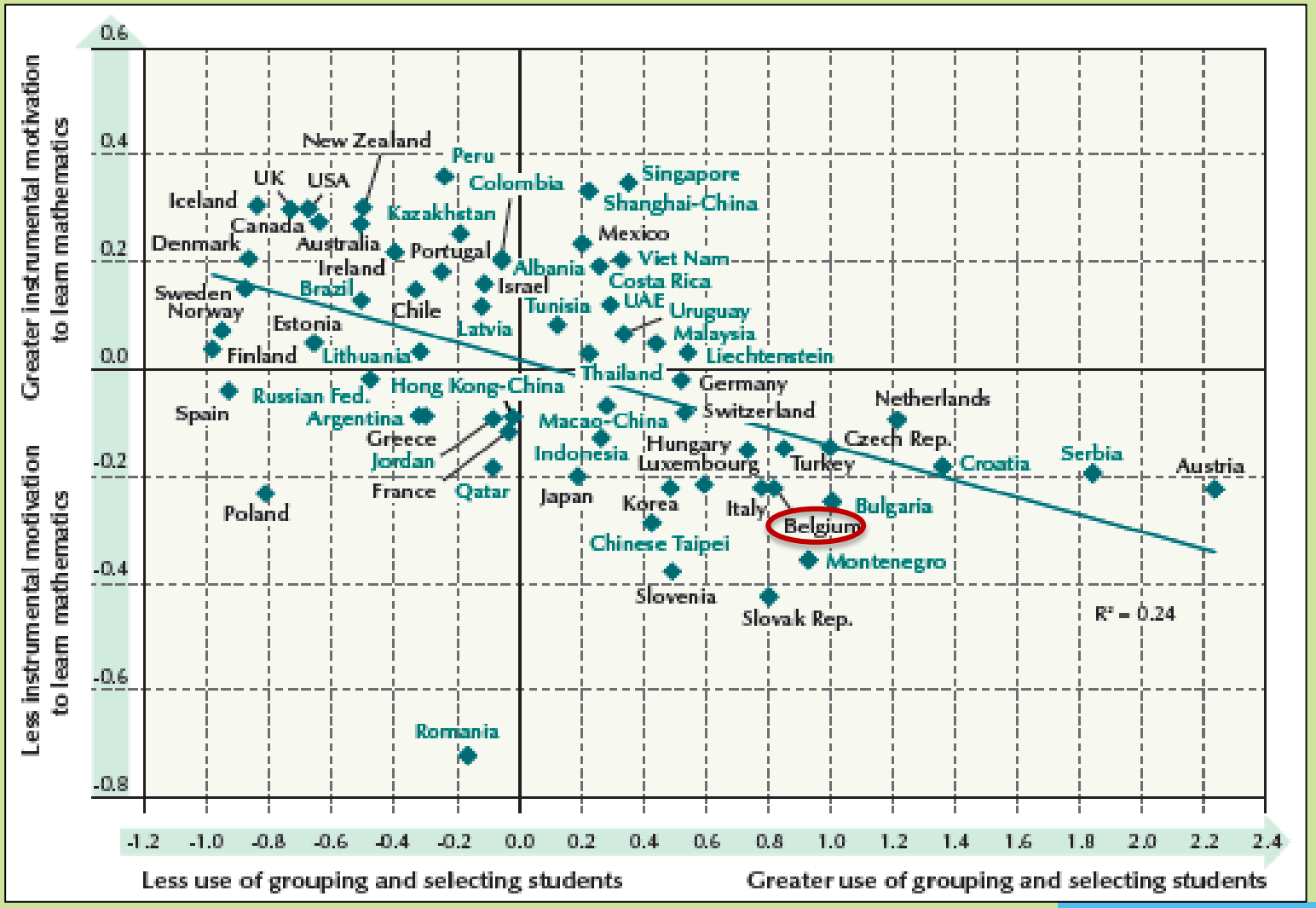
- ‘academische segregatie’ = schotten tussen studierichtingen, klassen, scholen waardoor socio-economische en/of etnische groepen leerlingen langdurig van elkaar gescheiden worden
- => onderlinge spanningen, ressentiment e.d. tussen leerlingen van verschillende onderwijsvormen en scholen
- => op termijn: (verhoogd risico van) politiek cynisme, intolerantie, anti-politiek, extreem-rechtse attitudes

Academische (de)segregatie en burgerschap

KU LEUVEN H:VA
ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

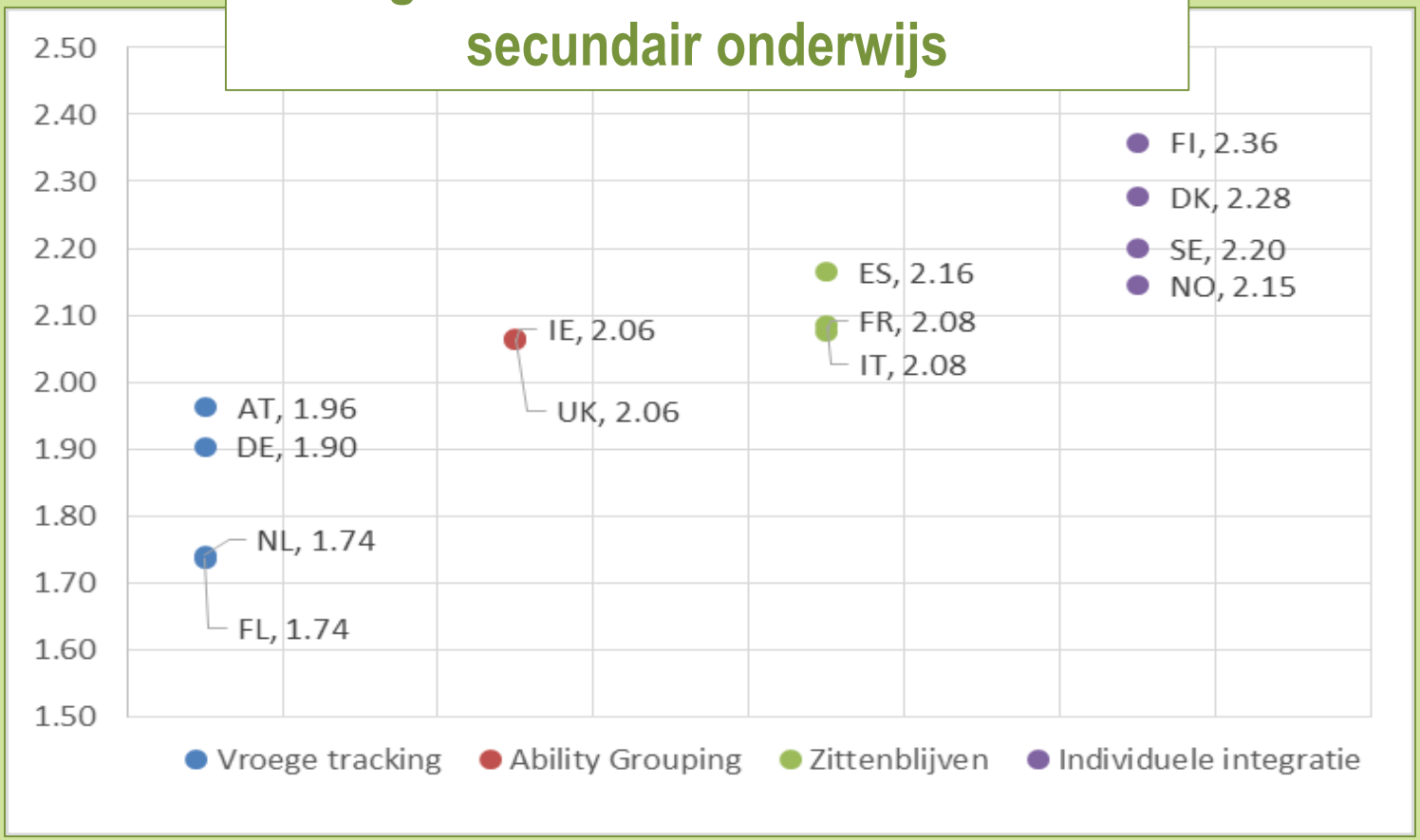
Gevolg 5: demotivatie…

KU LEUVEN
HIVA
ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

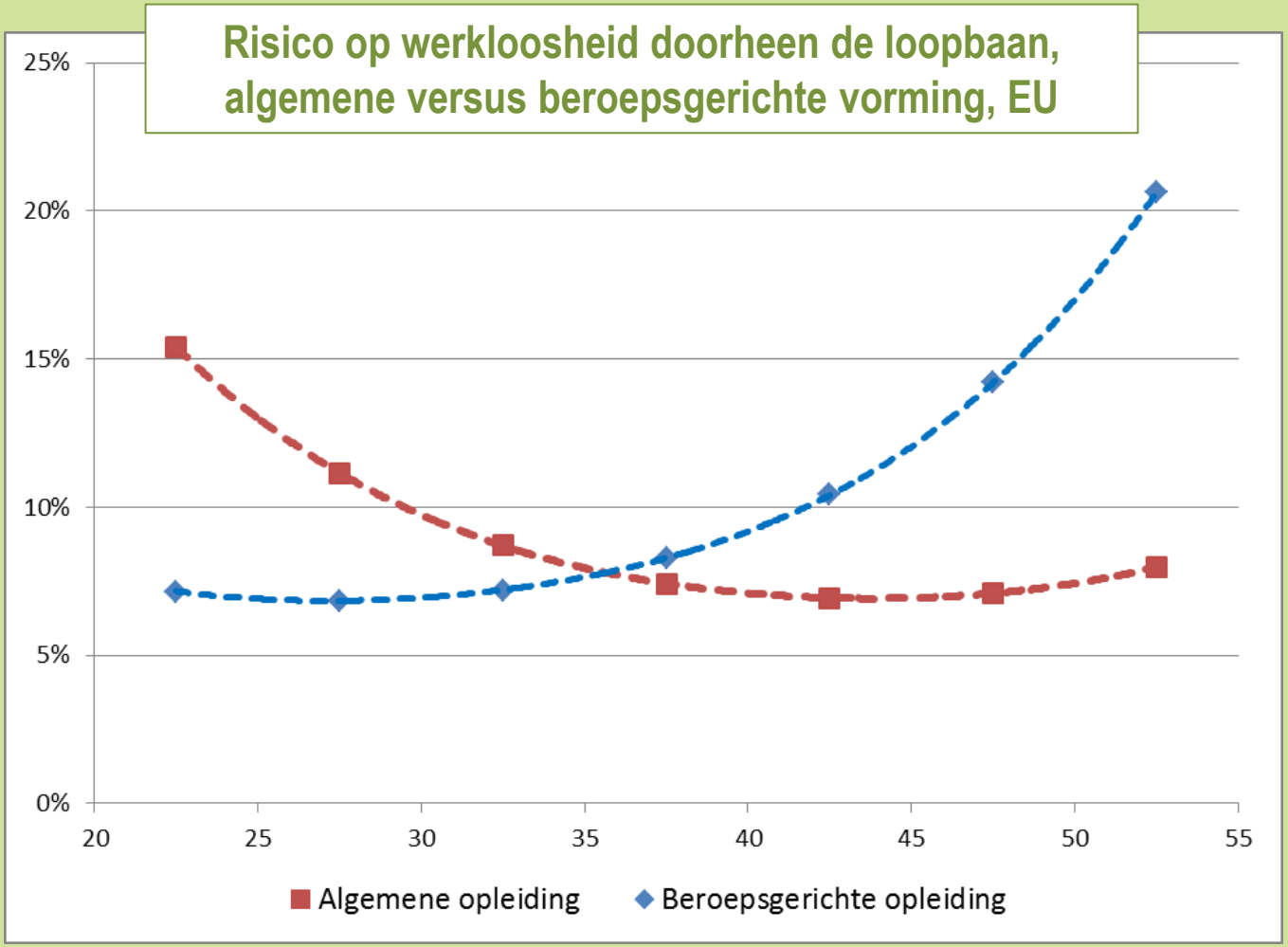
…met blijvende gevolgen

Leerbereidheid bij (jong)volwassenen, volgens structuurkenmerken van secundair onderwijs

KU LEUVEN H:VA
ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

Gevolg 6: langetermijnperspectieven op arbeidsmarkt

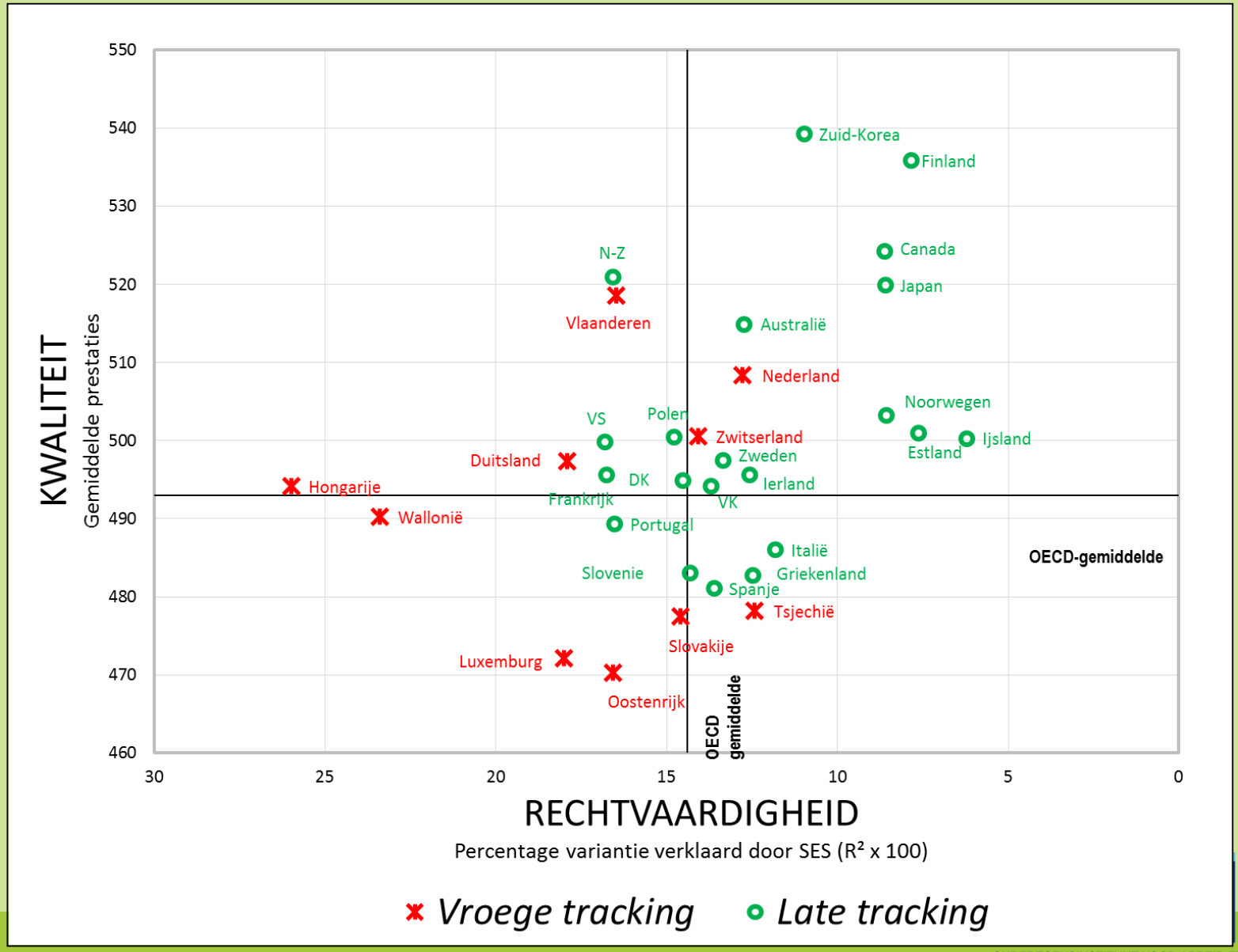
Besluit deel 1

- Vroege oriëntering leidt duidelijk tot onrijpe oriëntering
- Dit heeft niet alleen gevolgen op de sociale ongelijkheid in cognitieve onderwijsuitkomsten, maar ook op
  - Structureel tekort aan technisch geschoolden
  - Traumatische en verkeerde oriëntering
  - Zelfbeeld van leerlingen (sociale demotie, futiliteit)
  - Burgerschapsattitudes
  - Leerattitudes in SO – én nadien
  - Zwakke arbeidsmarktpositie van BSO-gediplomeerden voorbij 40j.

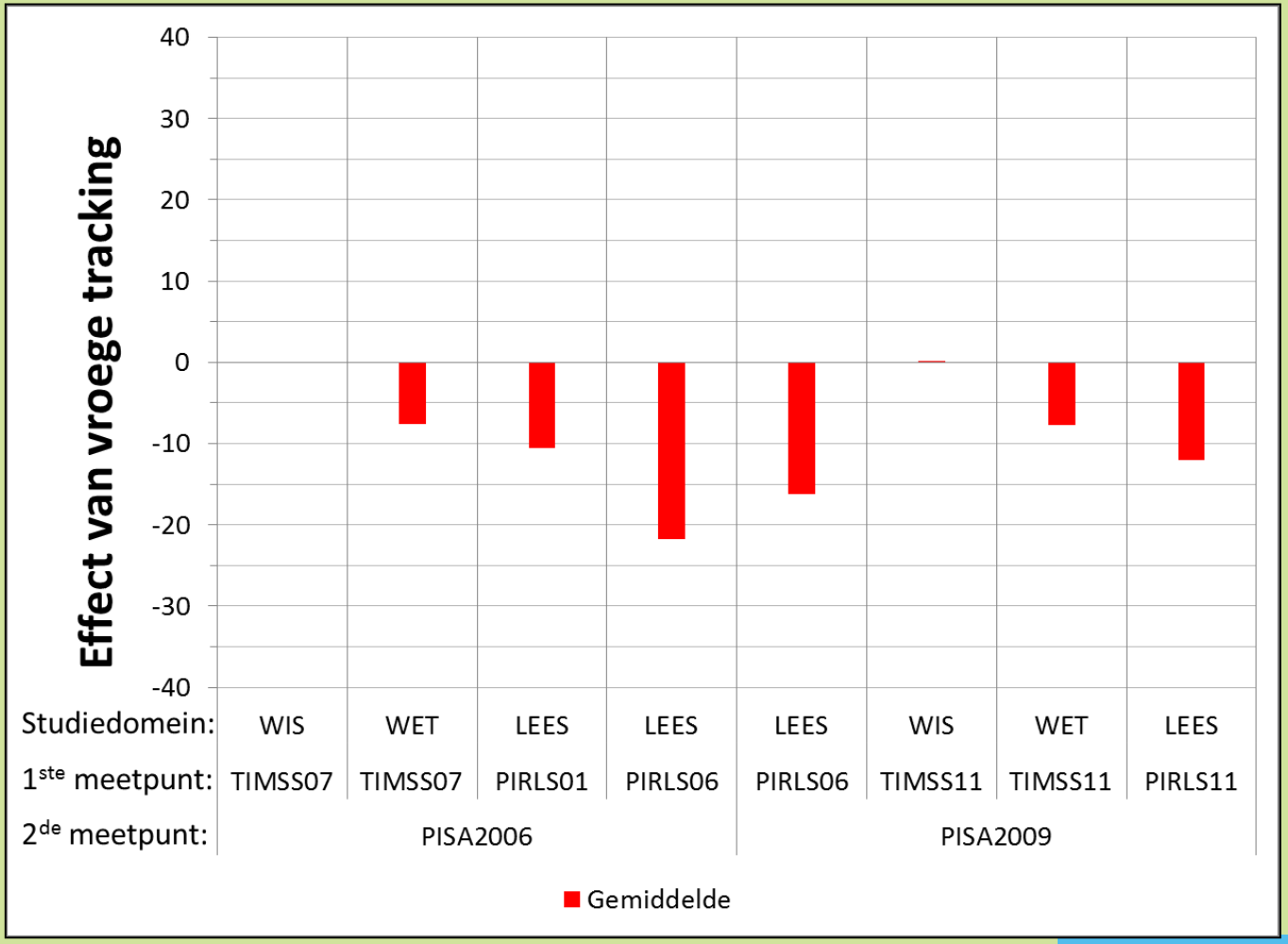
Deel 2:
(Lavrijsen & Nicaise, 2014)

HERVORMING TEN KOSTE VAN NEERWAARTSE NIVELLERING ?

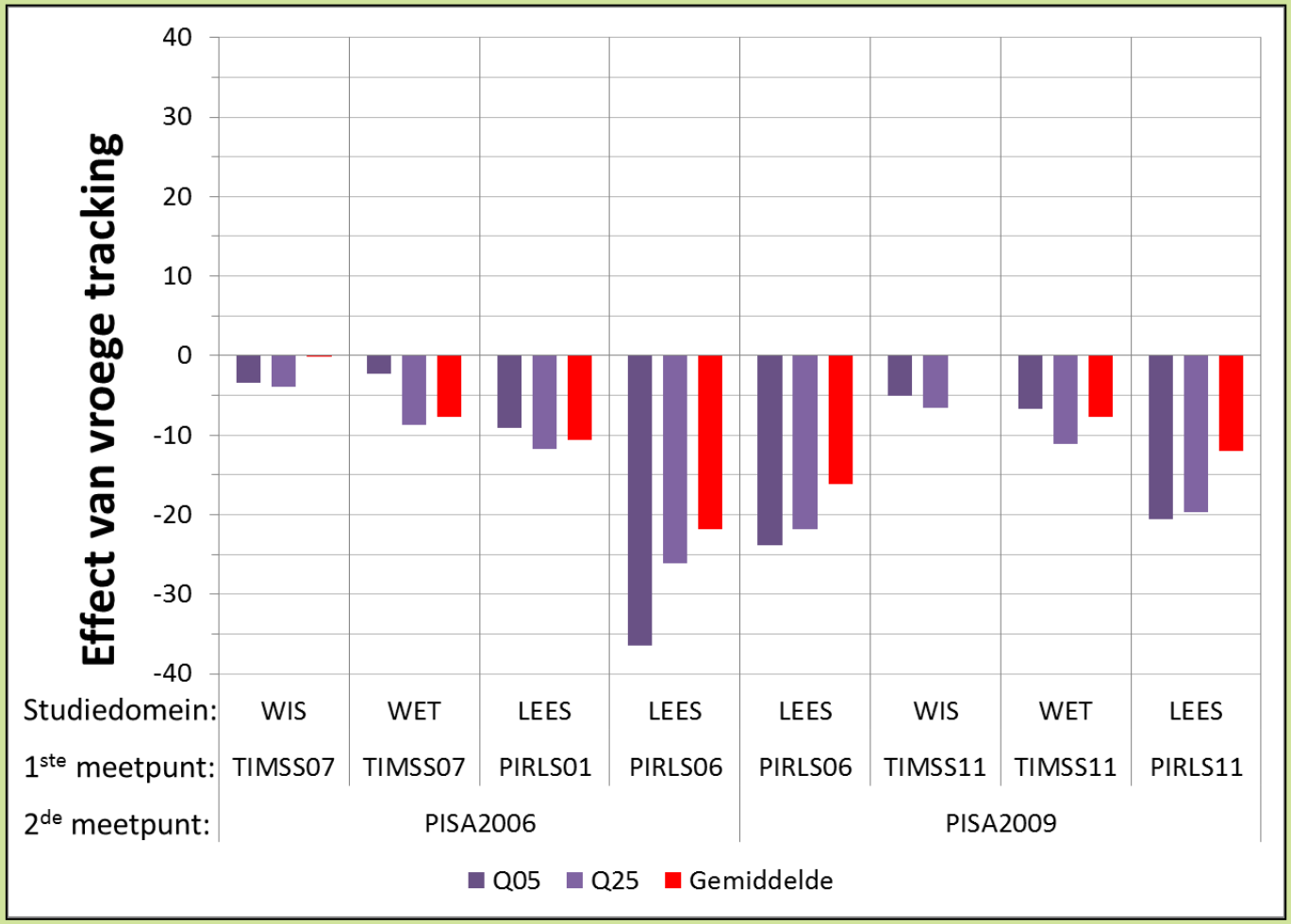
Comprehensief onderwijs: neerwaartse nivellering ?

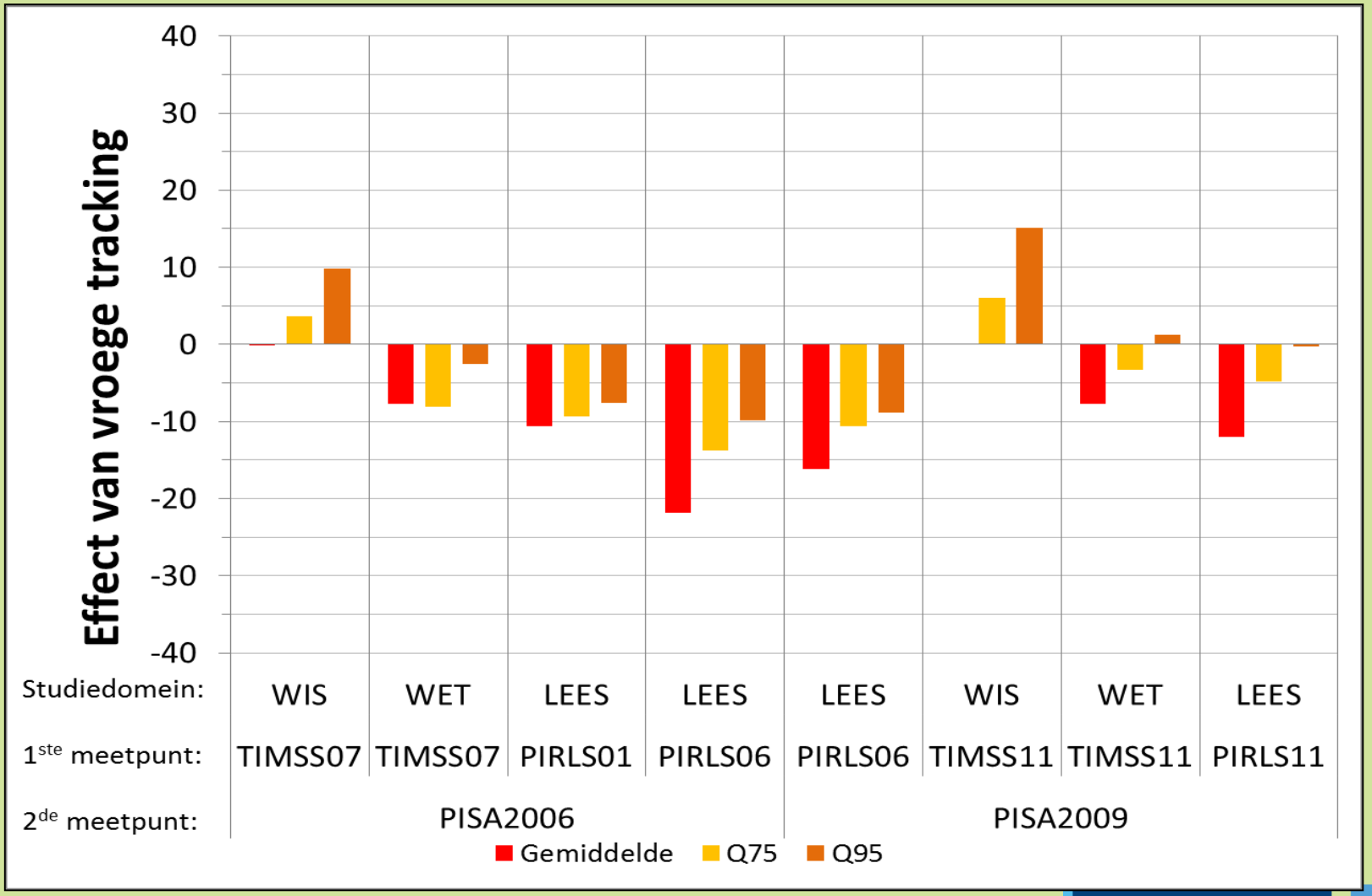
Effect van vroege oriëntering op leerwinst tussen 4e lj basis- en 4e lj secundair onderwijs: negatief

Vooral nefast voor zwakkere presteerders

Maar ook geen (duidelijke) baat voor sterke leerlingen

Besluit deel 2

Secundair onderwijs met een brede basisvorming (comprehensieve onderbouw) is rechtvaardiger én sterker. Er zijn geen verliezers bij de hervorming

Deel 3

DE SLUIPENDE UITVOERING VAN…
…DE MODERNISERING

KU LEUVEN HIVA
ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

Het masterplan: een monster-compromis ?

- Zeer **vaag** en verschillend geïnterpreteerd door meerderheidspartijen
- Stapsgewijze uitholling van het concept: cf. **terminologie**
  - Hervorming? => modernisering
  - Brede eerste graad? Minister Crevits: 'De basisopties blijven bestaan, maar ze worden geactualiseerd en in aantal gereduceerd' (Comm. Onderwijs, 24/9/2015)
  - Afschaffing onderwijsvormen? Wordt in 2016 geëvalueerd

Debat rationalisering studierichtingen 2e – 3e graad

Rapport AKOV (2015): screening van alle studierichtingen

- Veel studierichtingen bieden geen perspectief op (duurzaam) werk
- Tweedeling doorstromingsgerichte ⇔ arbeidsmarktgerichte studierichtingen (richtingen met 'dubbele finaliteit' zijn niet effectief)

⇒ Afzien van driedeling ? (geen hybride richtingen meer)

⇒ Of nieuwe driedeling ? Richtingen gericht op universiteit, op professioneel bachelor onderwijs, en op arbeidsmarkt… met zoveel mogelijk duidelijkheid van bij start 2e graad

Rationaliseringsdebat: bedenkingen

- Hervorming had ambitie om studiekeuze uit te stellen (van 12 tot 14 jaar. ⇔ Nieuwste tendens is om levenskeuze tijdens SO te vervroegen (van 3e naar 2e graad) ?
- Studies van Rekenhof en AKOV zijn waardevol, maar gaan uit van bestaande leerplannen => te snelle conclusies. Met andere leerplannen zou dubbele finaliteit misschien beter slagen

Attesteringsdebat

- B-attesten werken verschillend naargelang sociale herkomst (cf. supra)
- I.p.v. meer alternatieven te overwegen wil men nu de b-attesten meer bindend maken (enkel heroriëntering)
  => dit verhoogt de macht van de school en zal de democratisering niet ten goede komen

Besluit

- Het hervormingsdebat vordert wat betreft **economische** efficiëntie (aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt)…
- …maar boert achteruit wat betreft **democratisering**
- **Handvatten** voor nieuwe democratiseringsimpulsen:
  - Eindtermendebat
  - Evaluatie matrix studierichtingen 2016

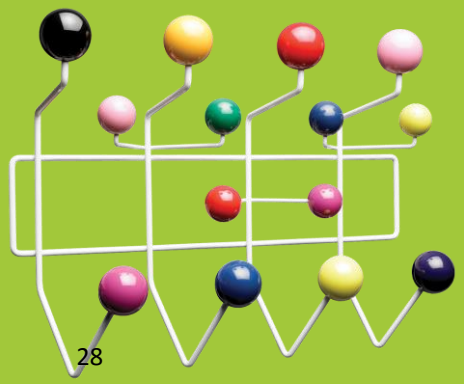
KU LEUVEN

HIVA

ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

Het M-decreet in Vlaanderen een stap naar meer inclusief onderwijs

Ides Nicaise
KU Leuven (HIVA / PPW)

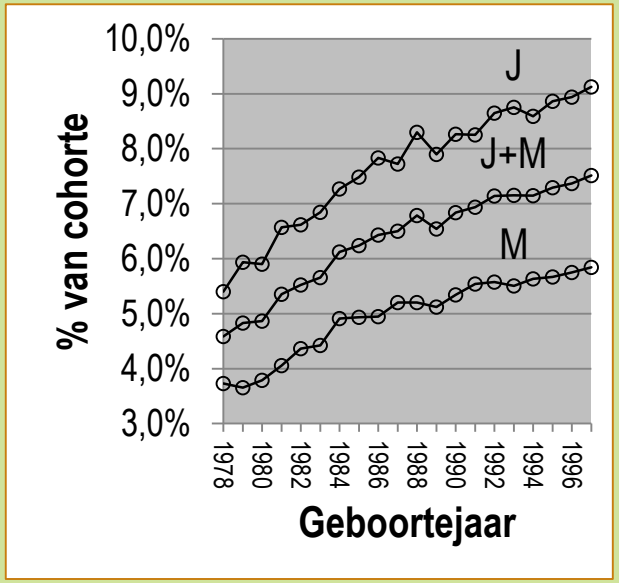

Commissie Onderwijs
Parlement Duitstalige Gemeenschap
7/1/2016

Design Charles & Ray Eames - Hang it all © Vitra

Verwijzingen naar BuO: een vorm van sociale segregatie ?

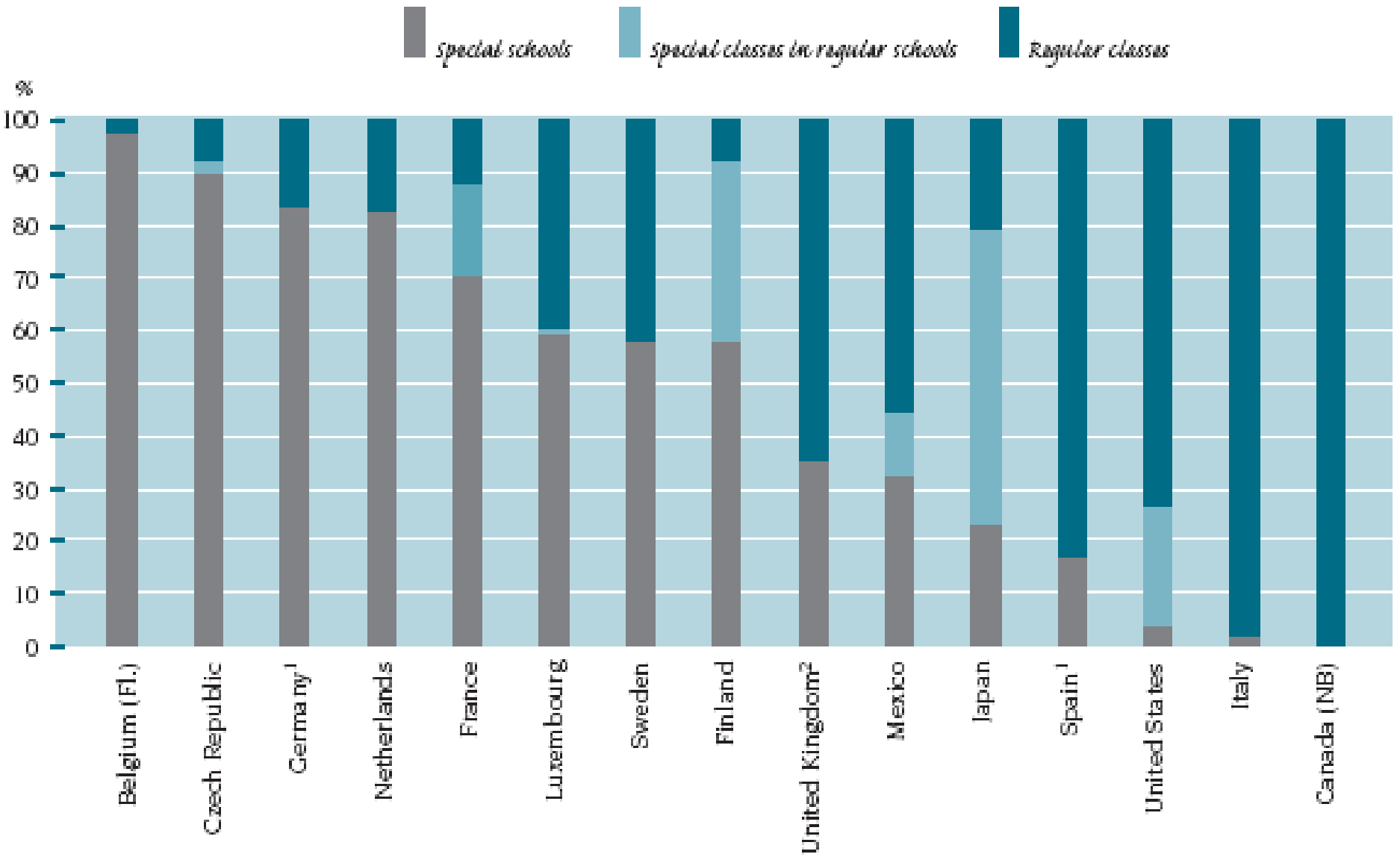
- 1 op 10 arbeiderskinderen / 1 op 10 Maghreb-kinderen / 1 op 3 generatiearme kinderen (types 1-3-8)
- Aandeel BuO Vlaanderen 4% ↔ Schotland 2% (verschil: recht op remediëring bij record of needs?)
- Stroom versterkt ondanks (DOOR ?) ZVB / GOK
  - Snellere detectie – onvoldoende remediëring
  - Aanzuigkracht van ZVB- / GOK-scholen
  - Groter pedagogisch comfort van BuO
- CLB's spelen eerder systeembevestigende rol
  - Verantwoordingsprotocollen beperkt tot kind (IQ / taal...)
  - Ouders buiten spel
  - Weinig trajectbegeleiding

⇔ Verklaring van Salamanca (UNESCO 1994) / VN-Conventie (2006) m.b.t. rechten van personen met een handicap: recht op onderwijs, maximaal binnen het reguliere systeem

© I. Nicaise

Figure 1.2 Percentages of students in compulsory education receiving additional resources for defined disabilities, by location, 1999

1. Students in special classes are included in special schools.
2. Students in special classes are included in regular classes.

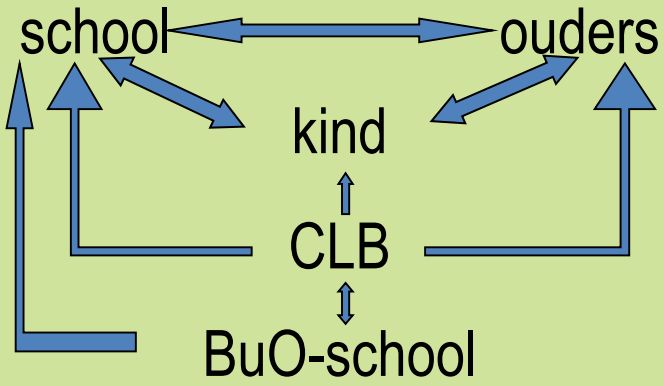
Source: Based on the classifications (category A) in the Appendix. For further details see OECD (2003).

© Eurydice

Van verwijzings- naar begeleidingsmodel

- Werkwijze tot 2014:
  school → CLB → BuO-school
  gewone school kan inschrijving weigeren op basis van ‘draagkracht’

- Inclusie-model

- Aanzetten: GON (= ‘geïntegreerd onderwijs’)
  ION (experiminteel inclusief onderwijs voor verstandelijk gehandicapte kinderen)

© I. Nicaise

Naar inclusief onderwijs: voorwaarden voor succes

- Rol van CLB als gatekeeper:
  - Minder classificerend, meer handelingsgericht
  - Kansarmoede als extra argument contra
  - Voorafgaandelijk uitputten van alternatieven
- Leerlingenrechten
  (cf. Resolutie Vl. Parl. leerstoornissen)
- Professionalisering reguliere leerkrachten
- Samenwerking GO – BuO verdiepen
- Sensibilisering van alle betrokkenen (leerkrachten, ouders, CLB...)
- Uiteraard: middelen !

© I. Nicaise

M-decreet

- Draagkracht als grond voor weigering in gewoon onderwijs wordt vervangen door ‘al dan niet met redelijke aanpassing het curriculum in het gewoon onderwijs kunnen volgen’
- Middelen verschuiven (op termijn) met lln van BuO naar gewoon onderwijs
- BuO:
  - type 1 & type 8 => ‘basisaanbod’ (tijdelijk)
  - Type 9: lln met autisme
- CLB moet in advies maatregelen voorstellen in het gewoon én buitengewoon onderwijs
- 70 ‘competentiebegeleiders’ + extra nascholing voor lkr

M-decreet: bedenkingen

- Komt tegemoet aan principes van inclusie-model
- In praktijk ambiguïteit rond lln met lichte verstandelijke beperking (type 1) of ernstige leerstoornis (type 8):
  - Lln die (zelfs mits redelijke aanpassing) het *curriculum* van het gewoon onderwijs niet kunnen volgen MOGEN in gewoon onderwijs blijven (met individueel curriculum) – d.w.z. gewone school mag inschrijving weigeren
  - tijdelijk type 1 & 8 ⇔ onzekerheid over inclusie nadien?
- Middelenverschuiving BuO – gewoon ond: waarom geen rugzaksysteem ?